

**Lidová tvůrkyně
Anna Hnilicová z Lutoniny
a sbírka Muzea jihovýchodní Moravy
ve Zlíně**

Blanka Petráková

Etnografická sbírka MJVM obsahuje několik pozoruhodných celků, představujících dílo výrazných lidových tvůrkyň a tvůrců. Mezi nimi jak počtem kusů, tak významem vyniká práce Anny Hnilicové. Nejde však zdaleka pouze o autorské kraslice, kterých zlínské muzeum uchovává 94 kusů. Ve sbírce se dochovaly také její barevné ornamentální studie ve formě osmi čtvrtek tuhého papíru pojednaného temperovými barvami. Studie rozvíjejí a varíují tradiční prvky z valašských kraslic ve tvaru kříže, hvězdice, slunečnice (rozety), ptačích a lidských motivů. Jde o doklad, že lidová tvůrkyně tvorbu kraslic brala opravdu vážně, průběžně se na ni připravovala a jejich motivy pečlivě studovala a výtvarně rozvíjela. Všeestranně nadaná autorka se zabývala též výrobou dožínkových věnců a pro svá vnoučata vytvářela hadrové panenky. Doklady této tvorby nalezneme také ve sbírce MJVM, včetně fotografických portrétů autorky a rodinných fotografií.

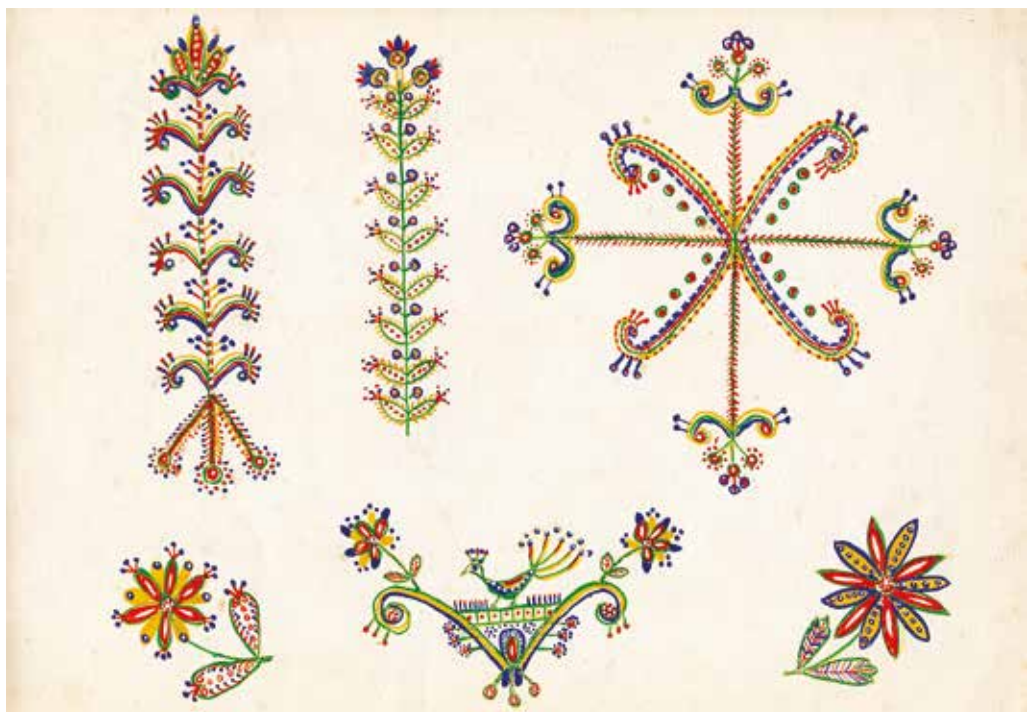
Anna Hnilicová se narodila v roce 1878 na samotě v Březinách u Seninky do velmi chudé evangelické rodiny a k malování kraslic se dostala až v dospělosti, když se po svatbě přestěhovala do Lutoniny. Záhy se však tak vypracovala, že o její tvorbu projevíli zájem přední národopisci a další badatelé, jako např. F. Pospíšil, J. Orel, F. Trávníček, M. Václavek, J. Kobzáň (VEČERKOVÁ 2003, 88). Vzhledem k opožděnému začátku výtvarné práce uvádí Annu Hnilicovou jako příklad netypické představitelky krasličářek již etnograf Antonín Václavík ve svém monumentálním díle Výroční obyčeje a lidové umění z roku 1959 (VÁCLAVÍK 2010, 273). V Lutonině bylo koncem

Obr. 1: Ukázky z barevných studií ornamentu od Anny Hnilicové z let 1947–1950, MJVM, E11669-1. |

Obr. 2: Ukázky z barevných studií ornamentu od Anny Hnilicové z let 1947–1950, MJVM, E11669-2. |

Obr. 3: Ukázky z barevných studií ornamentu od Anny Hnilicové z let 1947–1950, MJVM, E11669-3. |

19. století ještě v několika rodinách zvykem malovat kraslice. Anna Hnilicová se však učila sama od začátku a přes řadu neúspěšných pokusů si vytvořila vlastní techniku a výraz. Její individuální styl kombinuje svébytnou barevnost se základem černé anebo červené barvy (s dekorem ve žluté, oranžové a bílé) a užití starých ornamentálních prvků v tradičním kompozičním řešení (VEČERKOVÁ 1997, 16).

Malování kraslic se stalo Anně Hnilicové zálibou, bylo však také příležitostí k přilepšení rodině, zejména na ošacení pro děti: „*Jak je člověk vychovaný ve všecké bídě a nůzi a nedostatku, tak si potom váží všeckého a není mu nic těžké a má při všeckém velikou trpělivost. Já jsem si řekla, že se ty věci mosím naučit, kdyby jak bylo, a teď je mi to hračku malovat vajíčka.*“ (VEČERKOVÁ 2003, 88) Její umění brzy vešlo ve známost a od třicátých let malovala před Velikonoci obvykle během 14 dnů po nocích až 500 kraslic. Její cena bývala čerstvé vejce plus 6 Kč za kraslici. K malování užívala „pisátka“ z mosazné trubičky upevněné v březové větvičce, trubička pocházela obvykle ze zakončení šňůrek šněrovacích bot. V dekoru spojovala geometrický ornament se stylizovanými rostlinnými prvky. Typické byly pro ni hvězdicové a rozetové motivy, umístěné na vejci v polovině oblíny. Z figurálních motivů ráda používala panáčka s panenkou a kohoutky. Vypravování stařenky Hnilicové z Lutoniny o postupu malování kraslic technikou voskové lineární batiky zapsal učitel, vlastivědný pracovník a muzejník Gustav Imrýšek.

Obr. 4: Hadrové panenky ve valašském kroji, vyrobila Anna Hnilicová kolem roku 1945, MJVM, E15834 a E15385.

Obr. 5: Anna Hnilicová na ateliérové fotografii kolem roku 1950, MJVM, E32502.

Na tvorbu Anny Hnilicové navázala její dcera Marie Boháčová (nar. 1910), jejíž kraslic uchovává MJVM na 50 kusů. S Marií Boháčovou vedla rozhovor v osmdesátých letech 20. století etnografka zlínského muzea Zuzana Marhoulová a výsledky svého výzkumu publikovala (MARHOULOVÁ 1988, 155–161).

V úvodu zmiňované předlohy na malování kraslic, uložené ve sbírce MJVM, vytvořila Anna Hnilicová v letech 1947 až 1950. Na osmi lehce zažloutlých čtvrtkách jsou tenkým štětcem malované studie ornamentálních motivů. Studie jsou pojaty velmi podrobně a pečlivě, temperovou krycí barvou převážně ve čtyřech základních barvách: žluté (nebo okrové), červené, zelené a modré. Mezi prvky stylizovaného rostlinného a geometrického ornamentu převažují složitě rozvinuté, barevně šrafované hvězdicovité útvary. Objevuje se také motiv stylizované mužské a ženské figury (panenky a panáčka) a motivy kohoutků, buď samostatně nebo jako doplněk rostlinného prvku či hvězdice. Vícekrát se opakují i různé varianty dekorativního geometrizovaného pásu a také v různých barevných variantách provedených stylizovaných kopretin na stopce. Na jedné čtvrtce je umístěna jedna až čtyři větší studie či více malých motivů. Na prvním listu je červeným inkoustem připsáno dole: „Nakreslila 70. letá stařenka Hnilicova, z Lutoniny. Roku 1947 a 1948 a 1949 a 1950 v Lutonině.“

Obr. 6: Anna Hnilicová před chalupou v Lutonině, kolem roku 1955, MJVM, E32503.

Obr. 7: Anna Hnilicová v mladých letech s dožínkovým věncem vlastní výroby, MJVM, fotokarta 30216.

Anna Hnilicová vyráběla všem svým vnukům a vnučkám hadrové panenky jako dárek ke křtu. Jedna z vnuček Pavla Koutná věnovala své panenky do muzejní sbírky. Panenky mají hlavu z polychromované papírmaše, koupené v obchodě. K hlavičce autorka zhotovila vatou vycpané tělíčko, které oblékla do ručně ušitého valašského kroje, vyrobeného ze zbytků dobových krojových materiálů. Délka loutky je 45 cm. Panenky tvoří pár. Panenka má na hlavě šátek, panáček klobouk.

Obr. 8: Anna Hnilicová v pozdním věku s dožínkovým věncem vlastní výroby, MJVM, fotokarta 45834.

Obr.9: Kraslice Anny Hnilicové s ptačím motivem a nápisem: Komu já to svoje srdce dám, když jen Tebe ráda mám. Husí vejce, vosková batika. Převod z Krajinského muzea Vizovice. MJVM, E5207, foto L. Pivoňková.

Obr. 10: Kraslice Anny Hnilicové s nápisem a figurálním motivem. Husí vejce, vícebarevná vosková batika. Převod z Krajinského muzea Vizovice. MJVM, E5207, foto L. Pivoňková.

Obr. 11: Kraslice Anny Hnilicové s motivem rozety. Slepičí vejce, vícebarevná vosková batika. Převod z Krajinského muzea Vizovice. MJVM, E4884, foto L. Pivoňková.

Obr. 12: Kraslice Anny Hnilicové s motivem kosočtverce. Slepičí vejce, vícebarevná vosková batika. Převod z Krajinského muzea Vizovice. MJVM, E5011, foto L. Pivoňková.

Obr. 13: Kraslice Anny Hnilicové s motivem květiny na stonku. Slepíčí vejce, vícebarevná vosková batika. Převod z Krajinského muzea Vizovice. MJVM, E5011, foto L. Pivoňková.

Obr. 14: Kraslice Anny Hnilicové s motivem kosočtverce. Slepíčí vejce, vícebarevná vosková batika. Převod z Krajinského muzea Vizovice. MJVM, E5012, foto L. Pivoňková.

Obr. 15: Kraslice Anny Hnilicové s motivem květin na stonku. Slepíčí vejce, vícebarevná vosková batika. Převod z Krajinského muzea Vizovice. MJVM, E5012, foto L. Pivoňková.

Obr. 16: Kraslice Anny Hnilicové s nápisem: Z lásky daruji. Slepíčí vejce, vícebarevná vosková batika. Převod z Krajinského muzea Vizovice. MJVM, E5016, foto L. Pivoňková.

Obr. 17: Kraslice Anny Hnilicové s motivem muže s dýmku. Slepičí vejce, vícebarevná vosková batika. Převod z Krajinického muzea Vizovice. MJVM, E5051, foto L. Pivoňková.

Obr. 18: Kraslice Anny Hnilicové se stylizovaným rostlinným dekorem. Slepičí vejce, vícebarevná vosková batika. Převod z Krajinického muzea Vizovice. MJVM, E5051, foto L. Pivoňková.

Obr. 19: Kraslice Anny Hnilicové se stylizovaným rostlinným dekorem ve formě kříže. Slepičí vejce, vícebarevná vosková batika. Převod z Krajinického muzea Vizovice. MJVM, E4877, foto L. Pivoňková.

Obr. 20: Kraslice Anny Hnilicové se stylizovaným rostlinným dekorem ve formě kříže. Slepičí vejce, vícebarevná vosková batika. Převod z Krajinického muzea Vizovice. MJVM, E4878, foto L. Pivoňková.

Co se týká tvorby dožínkových věnců, ve sbírce se nacházel věnec Anny Hnilicové získaný v padesátých letech. Pro špatný stav byl věnec roku 2022 navržen k odpisu. V roce 2005 byla oslovena Alena Polčáková z Kaňovic, aby podle původního věnce vytvořila kopii. Dožínkový věnec má kruhový tvar. Základní kostra věnce je upletena z pšeničných stébel, zakončených klasy dlouhými 9 až 12 cm, které tvoří přírodní borduru věnce. Vnitřní plocha věnce má podobu terče. Od středu směrem k okraji se v soustředných kruzích rozvíjí plastický dekor, tvořený zevnitř řadami smyček z lesklého papíru v barvě žluté, tmavě modré, červené, světle modré, růžové a zelené. V dalším kruhu navazují růžičky z krepového papíru střídavě v modré, růžové, červené a bílé barvě. V dolní části věnce jsou upevněny dvě široké stuhy z lesklého papíru tmavě červené barvy, zdobeného zoubkováním kolem okraje, vystřihovánkami a aplikací.

Pro zájemce o tradiční lidovou kulturu jižního Valašska je tvorba Anny Hnilicové v celé šíři a kvalitě pozoruhodnou kapitolou zahrnující celou první polovinu 20. století, která by jistě zasloužila podrobnější rozbor a studium. Sbírká Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně k tomu může poskytnout velmi kvalitní podklady.

Prameny a literatura:

Sbírkový fond Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně: MJVM/002-05-10/218002, podsbírka: Etnografická, Fond: Kraslice.

IMRÝŠEK, G.: Malování velikonočních kraslic. Vizovice, rkp.

Marhoulová, Z. 1988: Současná výroba kraslic ve Vizovicích a v Lutonině. In: Lidová kultura a současnost. Roztoky u Prahy, Středočeské muzeum, 155–161.

MÜLLEROVÁ, A.: Místopis, technologie a tvarosloví živých moravských a slezských kraslic. ÚLUV, Praha 1953, rkp.

Václavík, A. 1930: Luhačovické Zálesí. Luhačovice.

Václavík, A. 2010: Výroční obyčej a lidové umění. 2. upravené vydání. Luhačovice.

Večerková, E. 1997: Kraslice. Moravské zemské muzeum, Brno.

Večerková, E. 2003: Kraslice na Moravě. Moravské zemské muzeum, Brno.